

KRÖNIKA

Små steg framåt

TEXT: NANCY HATCH DUPREE

ÖVERSÄTTNING: CHARLOTTE HJUKSTRÖM

Fem år efter att talibanerna störtades håller motståndet på att växa, återuppbyggnaden har dramatiskt bromsats upp och pengarna är på väg att ta slut. Var är då de miljarder dollar som har pumpats in i landet under alla dessa år? Det mesta har bokstavligen gått upp i rök, eftersom försvaret har fått lejonparten och mindre än tio procent har gått till utveckling. Inte undra på att återuppbyggnadsarbetet nästan har sparat ur helt och hållet och bombarderas av växande kritik från de afghaner som får allt svårare att hysa förtroende för sin regering.

ATT ÅTERUPPBYGGNADEN i praktiken står stilla är dubbelt olyckligt med tanke på att det ändå har skett stora framgångar. I dag har det därför högsta prioritet att återuppliva entusiasmen från den första tiden, då alla var starkt motiverade och tog tag i uppgifterna med stora förväntningar. Det finns många faktorer som har satt käppar i hjulet för de lovande satsningarna, men den här krönikan med sitt begränsade utrymme kan bara ta upp några av de viktigaste problemen inför framtiden. Jag tänker koncentrera mig på den nyligen införda statsförvaltningen, de utbyggda vård- och utbildningssektorerna och kvinnornas framsteg innan jag avslutar med några reflektioner över biståndssamhället i allmänhet. De kommentarerna gäller i stort sett alla delar av utvecklingsarbetet.

STATSFÖRVALTNINGEN. Det bejublade införandet av en laglig och folkvald administration genom 2004 och 2005 års val till presidentposten, parlamentet och provinserna har av två huvudsakliga skäl inte gett särskilt goda resultat. Enkelt uttryckt försökte man göra för mycket för snabbt. Demokrati är ett system som bygger på delaktighet. Det måste vara en långsam process som kräver att medborgarna är välinformerade och känner till sina rättigheter och skyldigheter. Snabba lösningar, som att mekaniskt inrätta nya myndigheter samtidigt som man breder ut sig över luftiga, svävande ideal kan inte fungera i längden. I Afghanistan infördes det demokratiska experimentet för hastigt, för ytligt och i en alltför stor skala för att det skulle kunna slå rot utan omsorgsfull omvårdnad. Resultatet blev att majoriteten av befolkningen famlar i mörker utan någon klar uppfattning om vad demokratin kräver, samtidigt som maktlystna individer väntar i kulisserna på första bästa chans att utnyttja missnöjet. Kampanjerna för upplysning och folkbildning är tyvärr alldeles för sällsynta. Nu krävs det att nya, samordnade upplysningsinsatser kommer igång från två håll dels från gräsrotterna och dels från samhällets toppskikt om det nuvarande systemet ska

kunna mogna och fungera på ett meningsfullt sätt.

HÄLSOVÅRD. Vårdsektorn går däremot framåt i föredömligt måttlig takt och gör sina framsteg i stillhet. Det allmänna vaccinationsprogrammet når 64 procent av befolkningen, en respektabel siffra som ökar för varje år utom givetvis i svårtillgängliga trakter och krigszoner. Det är därmed ett betydande nätverk av vaccinationsverksamhet som håller på att byggas upp av staten och hjälporganisationerna som gör stora satsningar i kampen mot sjukdomar som polio, mässling, difteri, kikhosta, tuberkulos och stelkramp hos gravida och nyfödda. Men allt går inte som på räls. Kampanjen för att utrota polio kostar omkring två miljoner amerikanska dollar om året och är ett bra exempel på hur utvecklingsprocessen för närvarande åker berg- och dalbana.

Antalet rapporterade fall av polio sjönk från 150 fall 1999 till tio fall år 2002 och fyra fall år 2005, men ökade därefter kraftigt till 24 i september 2006 och 30 i januari 2007. Tyvärr förväntas de här siffrorna stiga ytterligare eftersom stora mängder av flyktingar håller på att återinvandra från Pakistan, där flera fall har rapporterats. En annan ogynnsam faktor är att sjukvårdens verksamhet påverkas av det ökande våldet, särskilt i södra delen av landet där de flesta nya poliofall har upptäckts. Detta är djupt allvarligt, eftersom varje enskilt barn under fem år måste vaccineras för att smittspridningen ska kunna stoppas. Till råga på allt har talibanerna inlett en kampanj mot poliobekämpningen genom att sprida det felaktiga ryktet att poliovaccinet orsakar impotens och sterilitet senare i livet. I utbildade människors öron låter de argumenten skräckinjagande, eftersom de berör grundvalarna för familjen, den högst värderade institutionen i det afghanska samhället.

UTBILDNING. Utbildningssektorns tillväxt har varit imponerande men även den lider av att ha vuxit för snabbt och av att framgångarna alltför ofta mäts i antal. Man jublar över att antalet skolelever har fyrdubblats sedan den stora satsningen på utbildning drogs igång 2001. Nu sägs sex miljoner barn vara tillbaka i skolbänken och det finns förvisso många hjärtevärmade solskenshistorier. Flickornas möjligheter har ökat enormt. Men den snabba utbyggnaden skapar allvarliga problem inför framtiden eftersom det fortfarande finns stora kvalitativa brister i utbildningssystemet: barnen lär sig mest att rabbla utantilläxor, det råder svår lärarbrist och enligt utbildningsministern är 80 procent av de yrkesverksamma lärarna okvalificerade.

Under dessa omständigheter kommer de väldiga kullar av elever som slutar skolan under de kommande åren till största delen att bestå av nätt och jämnt läskunniga personer utan de kvalifikationer som krävs på den nationella och internationella arbetsmarknaden. De kommer att vara främmande för kritiskt

MARKUS HAKANSSON

Nancy Dupree är stående krönikör i Afghanistan-nytt. Hon är författare och har under många år dokumenterat Afghanistans utveckling.

och analytiskt tänkande men ändå ha stora förhoppningar och förväntningar. Den otillräckliga utvecklingspolitiken kommer emellertid inte att kunna möta dessa förväntningar. Redan nu har den höga arbetslösheten stigit med 40 procent sedan 2001, och den kommer säkert att fortsätta öka. Långt ifrån att engagera sig i återuppbyggnaden av landet kommer de besvikna, lågutbildade ungdomarna därför att bilda underlag för en missnöjd opposition, såvida de inte kan få en stark anknytning till någon annan sektor. En av de viktigaste prioriteringarna är att skapa arbetstillfällen inom alla sektorer.

I år kunde 22 580 av de 578 900 studenter som gjorde inträdesproven till högre studier beredas plats på landets redan hårt ansträngda universitet och högskolor. De studenterna kommer att mötas av sorgligt otillräckliga institutioner. Bidragsgivarna är djupt ointresserade av högre utbildning, trots att det är de som skapar ett allt större antal hoppfulla sökande. Det råder inget tvivel om att en stor andel av befolkningen har blivit medveten om fördelarna med utbildning under de senaste åren. Det är helt rätt att utnyttja det nya intresset och uppmuntra kunskapsförvärdande elever. Men det kräver stora mått av samordnad planering, något som i det närmaste saknas i dag. Om skolsystemet misslyckas med att ge ungdomarna kunskaper som de har användning för, och om staten misslyckas med att ge dem möjligheter att förverkliga sina förväntningar, så väntar mer kaos och konflikter i framtiden.

JÄMSTÄLLDHET. Utvecklingen inom jämställdheten mellan könen är på många sätt imponerande. Kvinnorna har blivit mycket mer synliga, både i provinserna och i Kabul, och de deltar i många fler verksamheter, även i politiken. Att man kan se kvinnor sitta med stillsam värdighet bredvid sina manliga kolleger i parlamentet, i ett land där politik enligt traditionen är en opassande sysselsättning för anständiga kvinnor, säger en del om de senaste årens attitydförändringar. Det återstår emellertid att se om detta förebådar en ny och bestående social utveckling som kommer att hjälpa kvinnorna, i staden och på landet, att skaffa sig större rättigheter på alla områden. Men en förändring har helt klart skett. Kvinnorna hade en central roll i den sociala sammanhållning som hjälpte afghanerna igenom

” Att man kan se kvinnor sitta med stillsam värdighet bredvid sina manliga kolleger i parlamentet, i ett land där politik enligt traditionen är en opassande sysselsättning för anständiga kvinnor, säger en del om de senaste årens attitydförändringar.

krigsåren så att samhället kunde överleva med kärnan i sin kultur intakt. Kvinnorna är fortfarande en dynamisk kraft, full av optimism inför de nya idéer som de finner acceptabla, till skillnad från den uppgivenhet som har smittat många av deras landsmän. Det finns naturligtvis fortfarande orättvisor eftersom det finns ett glapp mellan lagstiftningen och traditionerna

men fler och fler kvinnor höjer rösten och får faktiskt också lyssnare, även om bakåtsträvarna klagat över att kvinnorna fått olämpliga positioner. Den här utvecklingen kommer förhoppningsvis att fortsätta, under förutsättning att kvinnornas förkämpar inte går ut för hårt och inte siktar alltför långt bortom de kulturellt accepterade realiteterna.

BISTÄNDSSAMHÄLLET. En Brysselbaserad undersökning som gjordes i mars 2007 i de södra provinserna, där motståndet fortfarande rasar, kom fram till att 27 procent numera öppet stöder talibanerna jämfört med fem procent i december 2005, och hela 49 procent tror att talibanerna kommer att vinna kampen. Sådana förfärliga resultat växer fram ur fattigdomen som ökar snabbare än någonsin, den obetänksamma återinvandringspolitiken som lockar hem flyktingarna med bidrag som inte finns, den

otylglade korruptionen som försvagar regeringens legitimitet och en allmän känsla av att folket har svikits av både staten och de utländska biståndsgivarna.

Självklart finns det några i den illustrerade församling av utländska soldater, säkerhetsexperten, rådgivare, konsulter, entreprenörer och tekniker som arbetar med Afghanistans bästa för ögonen, men afghaner överallt, inte bara i söder, är förbluffade över vad de ser. Åsynen av de utländska soldaterna är oroväckande nog, men att det sitter mellan 3 000 och 4 000 utlänningar vid rodret i den strategiska planeringen är ett rött skynke för afghanerna som har lärt sig att skylla allt på marionettregeringar heter som pesten. Att regeringen överlåter en del av beslutsfattandet åt externa makter är våldsamt stötande. Ledarna för landet måste ta kontrollen om de ska få tillbaka folkets förtroende.

De flesta afghaner inser att de nu måste vänja sig av med sin traditionella misstänksamhet mot en långvarig utländsk närvaro i landet, eftersom de är medvetna om att den egna militären och poliskåren ännu inte klarar av att ersätta de ut-

- ländska styrkorna även om de har gjort beundransvärda framsteg. Däremot ser de inte alltid det vettiga i de strategier som utformas av utlänningar bakom taggtrådsbarrikader och som går ut på att omedelbart införa storslagna reformer. Sitter man isolerad och gör upp planer utan nämnvärda kontakter med afghanska individer och grupper binder man strategierna till västliga lösningar i stället för att bygga dem på existerande sociala och kulturella institutioner. Att en sådan metod är dömd att misslyckas har varit en grundprincip i allt biståndsarbete i årtionden. Att den ignoreras i det här fallet kan bara tolkas som att den politiska makten väger tyngre än det afghanska folkets välfärd. Det krävs definitivt en djupare respekt för de grundläggande förhållandena om man vill behålla folkets förtroende.

DEN KORRUPTION som förgiftar hela återuppbyggnaden har länge betraktats som en viktig avskräckande faktor. De flesta utlänningar uppehåller sig vid den afghanska sidan av problemet. Det stämmer att korrruptionen härjar vilt på alla nivåer i samhället och ökar med en skrämmande hastighet, men det är inte lika många bedömare som uppmärksammar de internationella organisationernas tvivelaktiga metoder, i synnerhet det överflöd av utländska entreprenörer och företag som bidragsgivarna förlitar sig på därför att biståndet har blivit så starkt privatiserat. För varje amerikansk dollar som skickas till Afghanistan är det åttiosex cent som aldrig når det afghanska folket. Det är dags att bidragsgivarna slutar att blunda för sådana förhållanden och börjar granska sig själva.

Men trots alla dessa bekymmer får man inte misströsta. Afghanernas mod är legendariskt. Om och om igen har de visat att de klarar av svåra tider. För att veta att Afghanistan har en framtid behöver man bara tala med Kabuls gatubarn, som måste rota igenom soporna för att hjälpa sin familj att överleva men som ändå möter ens blick med glittrande ögon. Här är framtiden. Afghanernas sinnesstyrka är fortfarande intakt och deras beundransvärda kultur är visserligen illa tilltygad, men den kommer att överleva. ■

